

“... ”

1) 18/01/2019 tarihli ve 7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. maddesiyle değiştirilen 5224 sayılı kanunun 6. maddesi ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “Bakanlık tarafından” ve “Bakanlık temsilcisi” ibareleri ile ikinci cümlesinin; üçüncü fıkrasının; dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bakanlık onayı ile” ibaresi ile dördüncü cümlesinde yer alan “Bakanlığın onayına”; altıncı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya Aykırılığı

7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un ikinci maddesiyle 5224 sayılı Kanunun altıncı maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilmiştir. Destekleme kurulları ve komisyonu düzenleyen madde, yapılan değişiklik ile yürütmenin kontrolünde bir sansür mekanizmasına dönüştürülmüştür.

Destekleme kurulları; proje geliştirme, ilk uzun metrajlı kurgu film yapım, uzun metrajlı sinema film yapım, ortak yapım, senaryo ve diyalog yazım, animasyon film yapım, kısa film yapım, belgesel film yapım, çekim sonrası, dağıtım ve tanıtım ile yerli film gösterim destek türlerinde yapılan başvuruları değerlendirmek ve desteklenecek olanları belirlemek üzere ihtisas alanlarına göre sayısı dördü geçmemek üzere oluşturulmaktadır. Destekleme kurullarının yapısı, alınan kararlarının bağımsızlığını dolayısıyla sektörün bağımsızlığını güvence altına alması bakımından önemlidir. Yapılan değişiklik ile destekleme kurulları, ilgili alan meslek birlikleri tarafından belirlenecek dört sektör temsilcisi ile yapımcı, yönetmen, senaryo ve diyalog yazarı, oyuncu, sinema salonu işletmecileri, film dağıtımcıları, yayıncı kurum veya kuruluş temsilcileri ve üniversitelerin sinema alanında eğitim veren bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri arasından Bakanlık tarafından belirlenecek üç üye ve bir Bakanlık temsilcisi olmak üzere sekiz üyeden oluşacaktır. Ayrıca kurulun başkanı da Bakanlık temsilcisi olacaktır.

İptali talep edilen düzenlemelerin ilki yapımcı, yönetmen, senaryo ve diyalog yazarı, oyuncu, sinema salonu işletmecileri, film dağıtımcıları, yayıncı kurum veya kuruluş temsilcileri ve üniversitelerin sinema alanında eğitim veren bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri arasından üç üyenin bakanlık tarafından belirlenmesi ve ayrıca bakanlık temsilcisinin de kurulun üyesi ve başkanı olmasıdır. Nitekim iptali talep edilen bir diğer düzenleme uyarınca destekleme kurullarının meslek birlikleri tarafından belirlenecek üyelerinin, Bakanlığın talep tarihinden itibaren on beş gün içinde bildirilmemesi halinde bu üyeler meslek birlikleri üyeleri arasından Bakanlıkça seçilecektir. Bir ön şart gibi gözükse 15 günlük sürenin uygulamada hukuki anlamda güvence sağlayıp sağlamadığı belirsizdir. Bu düzenleme uyarınca da 15 gün içinde bildirilmediği gerekçe gösterilerek kurulun Bakanlık tarafından belirlenmeyen dört üyesi de bakanlıkça belirlenecek böylelikle tüm kurul Bakanlık tarafından belirlenmiş olacaktır.

Destekleme kurullarının yapısı kadar karar alma süreçleri de bağımsızlığa işaret eden bir unsurdur. Destekleme kurulları en az beş üyenin katılımı ile toplanmakta ve en az beş üyenin aynı yöndeki oyuyla karar almaktadır. Bir başka deyişle bakanlık tarafından belirlenen üyelerin oyu belirleyici niteliktedir. Karar alınmış olsa dahi iptalini talep ettiğimiz bir diğer düzenleme de destekleme kurullarının kararlarının Bakanlık onayı ile yürürlük kazanmasıdır. Bakanlık tarafından belirlenen üyelerce alınan karar, Bakanlıkça onaylanmadıkça yürürlük kazanamayacaktır. Yürürlük kazanamayan yani onaylanmayan

kararlar, yeniden değerlendirilmek üzere destekleme kurullarına iade edilmekte ve destekleme kurullarının son kararı tekrar Bakanlığın onayına tekrar sunulacaktır. Destekleme kurullarının son kararlarının da tekrar Bakanlık onayına sunulmasının da iptali talep edilmektedir.

Yine iptali talep edilen bir diğer düzenleme, maddenin altıncı fıkrasıyla düzenlenen Dizi ve Yabancı Filmleri Destekleme Komisyonu'nun yapısına ilişkin düzenlemedir. Dizi ve Yabancı Filmleri Destekleme Komisyonu, dizi film ile yabancı film yapım destek türlerinde yapılan başvuruları değerlendirmek ve desteklenecek olanları belirlemek üzere; Bakan Yardımcısı, Sinema Genel Müdürü, Tanıtma Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İşler Genel Müdürü, ilgili alan meslek birlikleri tarafından önerilen sektör temsilcileri arasından Bakanlık tarafından belirlenecek iki üye, film yapımcıları, dağıtımçıları ve yayıncı kurum veya kuruluş temsilcileri arasından Bakanlık tarafından belirlenecek iki üye olmak üzere sekiz üyeden oluşturulmaktadır. Bakan Yardımcısı Komisyonun başkanıdır.

Tüm bu düzenlemeleri bütüncül ele aldığımızda, değerlendirme ve desteklemeye ilişkin kararların tamamının bakanlık kontrolünde alınacağı, aksinin mümkün olmadığı açıktır. İptali talep edilen düzenlemeler, Anayasamız tarafından güvence altına alınan düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, sanatın ve sanatçının korunmasına ilişkin maddeleri ihlal eder niteliktedir. Bir başka deyişle iptali talep edilen düzenlemeler, ifade özgürlüğüne ilişkin sağlanan anayasal güvenceleri ihlal eder niteliktedir.

İfade özgürlüğünün öznesi herkeştir. Gerçek kişi-tüzel kişi, vatandaş yabancı gibi ayrımlar hakkın öznesi bakımından değil sınırlanması bakımından bir önem taşımaktadır. Anayasa Mahkemesi'ne göre "herhangi bir kimsenin yalnızca kişiliğine bağlı olarak düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne müdahale edilmesinin" haklı kılınması mümkün değildir. Aksi bir düşünce bazı kişi ve grupların Anayasa'nın 26. Maddesinde güvence altına alınan haklardan yararlanmasına engel olacağı için bu durumun hakların kullanılması bakımından kabul edilemeyeceği ifade edilmiştir. (Ali Gürbüz ve Hasan Bayar Kararı, B. No: 2013/568, 24/6/2015, § 67; Ali Gürbüz Kararı, B. No: 2013/724, 25/6/2015, § 69.).

İfade özgürlüğü her türlü ifadeyi koruma altına almıştır ve hakka içerik bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Sanatsal çalışmalar birden çok anlama gönderme yapmaları nedeniyle kurgusal olmayan açıklamalardan farklılaşmaktadırlar. Bir sanat eserinin ortaya koyduğu mesajın tespiti kolay değildir ve kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu durum sanatsal çalışmalarda ortaya çıkan yaratıcılığın bir sonucudur ve aksinin kabulü yaratıcılığa bir müdahale anlamına gelebilecektir. (Farida Shaheed, Right to freedom of artistic expression and creativity, Report of the Special Rapporteur in the field of cultural rights, A/HRC/23/24, para 37.) Sanat özgürlüğü insanlığın zenginleşmesi ve medeniyetin çeşitliliği için yaşamsal önemde görülmektedir. (D.J. Harris, M. O'Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Çev. Mehveş Bingöllü, Ulaş Karan, Avrupa Konseyi, Ankara, 2013, 470)

Anayasanın düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti başlığı taşıyan 26. maddesi yukarıda değinildiği üzere herkes bakımından, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir. Yine bilim ve sanat hürriyeti başlıklı 27. madde de herkes,

bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Anayasa Mahkemesi'ne göre de sanatsal ifadeler Anayasa'nın 26. ve 27. maddelerinin koruması altındadır ve bu anayasal güvenceler her tür kültürel, siyasi ve sosyal bilgi ve fikrin açıklanmasına, yayılmasına ve değiş-tokuşuna katılma fırsatı yaratmaktadır. Sanat eserlerini yaratan, dağıtan veya sergileyen kişiler, düşünce ve görüşlerin yayılmasına önemli bir katkıda bulunmaktadır. Sanatsal eserlerin demokratik bir toplum için taşıdığı büyük önem dikkate alınarak devlet, sanat eserini yaratan kişilerin ifade özgürlüklerine gereksiz müdahalelerde bulunmama yükümlülüğü konusunda daha hassas davranmalıdır. (Fatih Taş Kararı, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 104.)

Sanatsal ifade özgürlüğünün kullanılmasında yetki sahibi kamu makamlarına çok dar bir takdir payı bırakılmıştır. Kamu otoriteleri veya toplumun bir kesimi için hoş olmayan düşüncelere, şiddeti teşvik etmediği, terör eylemlerini haklı göstermediği ve nefret duygusunun oluşmasını desteklemediği sürece sınırlama getirilemeyeceği kabul edilmiştir. (Fatih Taş Kararı, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 108). Anayasa Mahkemesi bir eserin sanatsal değeri bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde yargı yerlerinin tam bir serbestiye sahip olmadığını ifade etmektedir. (İrfan Sancı Kararı, B. No: 2014/20168, 26/10/2017, § 57.). Yargı mercilerinin yetkisinin bile dar yorumlandığı dikkate alındığında yürütme gözetiminde, güdümünde oluşturulacak kurullar, sinema filmleri yoluyla kullanılan sanatsal ifade özgürlüğünün önünde büyük bir engel mekanizması oluşturmaktadır. Nitekim, sinema, müzik-video ve tiyatro yapıtları, sanat özgürlüğünün konusunu oluşturmalarının yanında düşünce ve kanaatleri açıklama özgürlüğünü de ilgilendirmektedir. Bu nedenle bu alandaki düzenleme düşünce ve kanaatleri açıklama özgürlüğünü de zedeleyebilir. Düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü güvence altına alınmadıkça sanatsal yaratma özgürlüğü, amacına uygun olarak kullanılamaz.

Federal Alman Anayasa Mahkemesine göre modern devletin görevi aynı zamanda özgür bir sanat yaşamını korumak ve özendirmeaktır. (BVerfGE 36, 121 vd.; BVerfGE 67, 213) Ancak bundan bireysel sanatçılar için devletten bir yardım ve destek isteme hakkı doğmaz. Devlet bu görevini eşitlik ilkesinin tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde yerine getirecektir. (Maier W., stats-und Verfassungsrecht Bd.,I, 3.B.Achim 1993,s.11)

Anayasamızda sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünde yer alan 64. Madde, sanatın ve sanatçının korunmasını devletin sosyal görevlerinden biri olarak somutlaştırmıştır. Sanatın ve sanatçının korunması başlıklı maddeye göre Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

Maddenin gerekçesi de şu şekildedir;

“Devletin sanat faaliyetlerini himaye etmesi, sanat eserlerini koruması, değerlendirmeye çalışması, desteklemesi, sanatçıları koruması, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türk devlet hayatının geleneklerine dahil olmuştur.

Anayasada yukarıda belirlenen konularda devlete ödev yüklenmesi, özellikle bu geleneğin teyidi mahiyetindedir.

Sanatçılara ve sanata verilen önemin geliştirilmesi ise bu maddenin ana hedefidir. (devlet sanatçıyı korur) ifadesi Türk devletinin gelecek yıllardaki bu alandaki ödevlerinden en önemlisini işaret etmek üzere maddeye alınmıştır.”

64. maddenin lafzından da gerekçesinden de anlaşılan sınırlama değil geliştirmedir. Anayasa koyucunun iradesi sanatçıların ve sanatsal faaliyetlerin desteklenmesidir. İptali talep edilen düzenlemeler ise sanatı ve sanatsal faaliyetleri destekleme adı altında sansür mekanizması yaratmaktadır. Destek almak ya da dağıtım ve tanıtım faaliyetlerine dair kararların tamamen bakanlık kontrolüne bırakılması, iktidarın “onaylayacağı” eserler oluşturulması yönünde sanatçı ve yapımcılarda oto-sansüre neden olacaktır. Oto-sansür uygulamayan sanatçı ve yapımcılar ise bu desteklerden yoksun kalacaktır. Sanatın, sanat eserlerinin genel olarak bir tanımını yapmak mümkün değildir. Sanat, sanatçının öznel değerlendirmesi, duyu ve düşünsel dünyasının yansıması gibi özgü bir alandır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, sanat eserlerine dair yapılacak değerlendirme ise bakanlık temsilcileri tarafından değil ancak ilgili sanat dalında ehil bir üçüncü kişinin yol göstermesi ile mümkün olabilir. Oldukça soyut ve değişim niteliğine sahip olan sanat alanında devlet objektiflik ve hoşgörü ilkesini uygulamalıdır. (İzgi, Ö., Gören, Z., Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Yorumu, Ankara, 2002, s. 333). Desteklerin sanatçılar ve eserler bakımından objektif kurallara bağlı değerlendirilmesine ilişkin herhangi bir göstergeyi barındırmayan düzenleme, sadece yetkilinin kim olduğunu belirlemekle yetinmiştir.

64. maddede yer alan destekleme, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesi ile birlikte yorumlanmalıdır. Nitekim sosyal devlet; sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir. Sosyal haklarla ilgili düzenlemeler, sosyal devlet ilkesine aykırı olamaz. Sosyal devlet ilkesi kişiler açısından öznel bir hak getirmemesine rağmen, yaşamayı hukuki yönden bağlayıcı bir değere sahip olmanın ötesinde, devlet için olumlu yükümlülükleri gerekli kılmaktadır. Anayasa Mahkemesi çok eski kararlarında da yeni kararlarında da “sosyal devlet” ilkesini yasaların Anayasaya uygunluğunun denetlenmesinde ölçü normlarından biri olarak değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi 1963/138 esas ve 1964/71 sayılı kararında, bu ilkenin yaşamayı “Anayasaya uygun düzenleme” açısından bağladığını ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi yeni tarihli kararlarında da bu yaklaşımını sürdürmüştür.

Yüksek Mahkeme 2015/67 Esas ve 2016/21 sayılı kararında sosyal hukuk devleti ilkesini ve bu ilkenin devlete getirdiği yükümlülükleri şöyle tanımlamaktadır: “Anayasa'nın 2. maddesinde nitelikleri belirtilen sosyal hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirmek ve ekonomik önlemler alarak çalışanlarını koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gereken önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözetken devlettir. Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin tüm kurum ve kurallarıyla Anayasa'nın özüne ve ruhuna uygun biçimde kurularak işletilmesini, bu yolla bireylerin refah, huzur ve mutluluğunun sağlanmasını gerekli kılar.”

Anayasanın “insan haklarına saygılı sosyal bir hukuk devleti” ilkesi konumuz açısından özellikle önemlidir. Anayasa Mahkemesi 2015/67 Esas ve 2016/21 sayılı kararında sosyal devlet ilkesinin geniş bir yorumunu yaparak bu yönde devlete sosyal hakları geliştirme yükümlülüğü olduğu vurgulamıştır. Kararda sosyal hukuk devleti “sosyal hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren”, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen” olarak tanımlanmıştır.

Yasama organı, yasama faaliyetinde hükümleri arasında yer alan “sosyal devlet” ilkesini sosyal haklarla ilgili yasal düzenlemeler yaparken esas almak zorundadır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, Anayasamızda yer alan sosyal devlet ilkesi gereği yapılan desteklemenin, özgürlüğe müdahaleyi meşru kılmayacağı açıktır. Bu sebeple iptali talep edilen düzenleme anayasanın 2. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

İptali talep edilen düzenlemelerin yer aldığı madde kapsamına; ilk uzun metrajlı kurgu film yapım, uzun metrajlı sinema film yapım, ortak yapım, senaryo ve diyalog yazım, animasyon film yapım, kısa film yapım, belgesel film yapım, çekim sonrası, dağıtım ve tanıtım ile yerli film gösterim, dizi, yabancı filmler girmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sağlanan anayasal güvence, sanat özgürlüğü ile de sınırlı kalmamaktadır. Sinemanın sanat özgürlüğünün konusunu oluşturmakla birlikte film yapımcıları ve dağıtıcıları açısından da girişim özgürlüğü boyutu vardır. (Kaboğlu, İ.Ö. Özgürlükler Hukuku, İstanbul, 1993, s. 272).

Sanat özgürlüğünün diğer temel hak içeriksel sınırlarının, başkalarının haklarının, özellikle başkalarının onuru ve kişiliğinin korunması oluşturur. Koruma alanı, hem sanatsal faaliyetin kendisine (eser alanı) hem sanat eserinin reklamının yapılmasını, yayılmasını (etki alanı) kapsamaktadır. (Maier W., stats-und Verfassungsrecht Bd.,I, 3.B.Achim 1993,s.141). AİHM’e göre, “...10. madde, özellikle bilgi ve fikir edinme ve yayma özgürlüğü kapsamında, kültürel, siyasi ve sosyal bilgi ve fikirlerin değiş tokuşuna katılma fırsatı yaratan sanatsal ifade özgürlüğünü de içermektedir. Sanat eserleri yaratan, sergileyen veya dağıtan kişiler demokratik bir toplum için büyük önem taşıyan fikir ve görüşlerin yayılmasına katkıda bulunmaktadırlar. Bu nedenle Devletin yazarın ifade özgürlüğüne gereksiz müdahalelerde bulunmama yükümlülüğü söz konusudur...”. (Alınak/Turkey, Appl. No: 40287/98, 29.03.2005, § 42.). İptali talep edilen düzenlemeler bakanlığın yetkili kılınarak, sanatsal faaliyetin kendisine olduğu kadar sanat eserinin etki alanına da yürütmenin müdahalesi anlamına gelmektedir.

Devletin özgürlük ve haklara saygı yükümlülüğü; (1) Özgürlük ve hakları koruma yükümlülüğü, (2) Onları geliştirme görevi, sanatsal yaratma özgürlüğü açısından da geçerli olup, bunun temelleri, Anayasa’da açıkça veya örtülü bir biçimde öngörülmüştür. Sanat özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü olarak, devlete müdahale etmeme yükümlülüğü yükler; kültürel haklar alanı olarak ise, devlete koruma ve geliştirme yükümlülüğü getirir ki, bu, Anayasa’nın 13. maddesi çerçevesinde belirlenen ölçütler dışında kamu makamlarına müdahale yetkisi bahsetmez.

Madde 13’ün öngördüğü, sınırlama bakımından anayasal nedensellik ve yasallık ilkeleri, güvence ölçütleri bakımından ise, demokratik toplum düzeninin gerekleri, ölçülülük ve hakkın özüne dokunma yasağı ölçütleri geçerlidir. Sinema filmleri konusunda Bakanlık yetkililerine tanınan aşamalı yetkilerin sınırları, ölçütleri ve çerçevesi belirsiz olmakla, Anayasa madde 13’e de aykırılık taşımaktadır.

Tüm bu açıklanan nedenlerle iptali talep edilen düzenlemeler, Anayasa'nın 2., 13., 26., 27. ve 64. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir, iptal edilmeleri gerekir.

2) 18/01/2019 tarihli ve 7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3. maddesi ile değiştirilen 5224 sayılı kanunun 7. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Bakanlıkça" ibaresinin Anayasaya Aykırılığı

7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3. maddesi ile 5224 sayılı Kanunun 7. maddesi değiştirilmiştir. Düzenleme uyarınca; ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin, ticari dolaşıma veya gösterime sunulmasından önce değerlendirilmesi ve sınıflandırılması yapılacak; değerlendirme ve sınıflandırma sonucunda uygun bulunmayan filmler, ticari dolaşıma ve gösterime sunulamayacak; değerlendirme ve sınıflandırması yapılmamış olan sinema filmleri; festival, özel gösterim ve benzeri kültürel ve sanatsal etkinliklerde ancak 18+ yaş işareti ile gösterilecek; daha önce Bakanlıkça değerlendirme ve sınıflandırması yapılan filmler, ilgili etkinliklerde aldıkları işaret ve ibarelere uygun olarak gösterilecek; söz konusu etkinliklerde gösterimi yapılacak olan filmlerin taşımaları gereken işaret ve ibarelerin her türlü tanıtım ve gösterim alanında kullanılması zorunlu olacaktır.

Ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin tamamına ilişkin olan bu düzenleme, bakanlığın izin vermediği, onaylamadığı eserin ticari dolaşımını ve gösterimini engelleyecek niteliktedir.

Bir önceki iptal istemimizde değerlendirme ve destekleme kurullarının Bakanlık güdümünde yapılandırılmasının anayasamızda sağlanan güvencelere aykırılığı ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Sanat faaliyetlerinde ve sanatçılar üzerinde sansür ve oto-sansür oluşturacak olan değerlendirme süreci, ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin ticari dolaşımı veya gösterime sunulmasını engelleyecek niteliktedir. Bir önceki iptal istemimizin gerekçeleri ile iş bu iptal istemimizin gerekçeleri örtüşmektedir. Nitekim her iki iptal istemimizin de özünde; değerlendirme sürecinin yürütmenin keyfiliğine bırakılmış olması, oluşturulan mekanizmanın objektif bir değerlendirmeden ziyade Bakanlık güdümünde yapılandırılmış olması ve bunun doğal sonucu olarak sansürün uygulanarak anayasamıza aykırı olarak ifade özgürlüğünü, sanat özgürlüğünü yok edecek olması vardır.

Sanat özgür toplumlarda gelişebilir. İfade özgürlüğünün yok edildiği, hakkın özüne dokunulur nitelikteki düzenlemelerle kullanımının imkansızlaştığı, demokratik bir toplumda alınması gereken zorunlu tedbirlerin çok ötesinde düzenlemelerle sanatçıların desteklenmesi, sanatsal faaliyetlerin hakkaniyetli şekilde değerlendirilmesi, sanatın ve toplumun gelişmesi mümkün değildir. Anayasamızın 27. maddesi ile düzenlenen sanat özgürlüğü, 26. maddede düzenlenen düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüyle ve 64. maddede düzenlenen sanatın ve sanatçının korunması güvencesi ile birlikte yorumlanması gereken bir güvencedir. Anayasa madde 13, sınırlama nedenleri ve güvence ölçütleri olarak sanatsal ifade özgürlüğü açısından da geçerlidir. İptali talep edilen düzenleme, Anayasa'nın 13. Maddesindeki güvence ölçütleri ve sınırlama nedenleri dikkate alınmamış hatta tam aksi şekilde bu güvenceleri ortadan kaldırır nitelikte ihdas edilmiştir.

Ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin, ticari dolaşıma veya gösterime sunulmasından önce değerlendirilmesi ve sınıflandırılmasının bakanlık güdümünde yapılması ve yapılmadığı takdirde “yaptırma” tabii tutulması, bakanlığın onaylayacağı eserlerin yapılma çabasına sanatçıları yönlendireceği gibi bakanlığın eserlerdeki herhangi bir unsuru gerekçe göstererek eserlerin ticari dolaşımını veya gösterimini engelleme olasılığını doğurmaktadır. Bu belirsizlik, sanatçıları olduğu kadar yapımcıları bir başka deyişle müteşebbisleri de olumsuz etkileyecektir. İş bu iptali talep edilen düzenlemeler yürürlükte kaldığı müddetçe sanatçılar, yapımcılar mevcut iktidarın “hoşuna gidecek” veya “itiraz etmeyeceği” eserler ile kederlerini sınırlayacaklardır. Alternatif düşüncelerin, mizahın, muhalif görüşlerin, hicivin, bağımsız sinemanın gelişme ihtimalini ortadan kaldıran bu düzenleme, devletin yükümlülüklerine de aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim sanat özgürlüğünün güvencesi 27. maddede düzenleniş biçimi ile ikiye ayrılmış durumdadır. 64. madde düzenlemesiyle birlikte yorumlanması zorunlu olan bu maddedeki güvenceler, devletin sadece önleyici hakla yardımıyla Devletin müdahalelerinden korunmayacak aynı zamanda mali kaynaklar çerçevesinde etkin olarak desteklenecektir (Rumpf, Chr. Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 1995, s.140). Bir başka deyişle, sanat özgürlüğü hem klasik bir özgürlük hakkı, yani devletin müdahalesine karşı önleyici subjektif bir hak, hem de sosyal devlet niteliği taşıyan Devleti sanatı ve sanatçıyı desteklemekle yükümlü kılan sosyal bir hak olarak düzenlenerek nitelendirilmiştir. Dolayısıyla sanat özgürlüğü kurumsal bir güvencedir ve kültürel düzen içinde özel bir konum elde etmektedir (Rumpf, Chr. Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 1995, s.160).

Ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin bakanlık denetimine, iznine, sansürüne bağlanması, mali yardımın sadece yürütmenin tekeline bırakılması sinematografik özgürlüğü yok edecektir. İfade özgürlüğünün bilim ve sanat özgürlüğü bakımından sağladığı geniş güvence iş bu iptali talep edilen düzenlemeler ile yok sayılmıştır. Senaryo incelemesiyle başlayan, çekimler süresince devam eden, film tamamlanınca da nihai olan ve tamamının bakanlığın kararına, tercihinin bırakan bir değerlendirme süreci, anayasal hakların özüne dokunur nitelikteki denetim süreci anlamına gelmektedir.

Tüm bu açıklanan nedenlerle iptali talep edilen düzenlemeler Anayasa'nın 13., 26., 27. ve 64. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir, iptal edilmeleri gerekir.

3) 18/01/2019 tarihli ve 7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. maddesi ile değiştirilen 5224 sayılı Kanunun 13. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “mahallin mülki idare amiri” ibaresi ile dokuzuncu fıkrasının Anayasaya Aykırılığı

7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8. maddesi ile 5224 sayılı Kanunun 13. maddesi değiştirilmiştir. Değiştirilen “işaret ve ibarelerin kullanılmaması ve denetim” başlıklı maddenin birinci fıkrası şu şekildedir;

“Değerlendirme ve sınıflandırma yükümlülüğüne uyulmaması, zorunlu tutulan işaret ve ibarelerin değerlendirme ve sınıflandırma sonrasında her türlü tanıtım ve gösterim alanında ve taşıyıcı materyal üzerinde kullanılmaması veya yanıltıcı şekilde kullanılması halinde mahallin mülki idare amiri tarafından filmlerin gösterim ve dağıtımı,

işaret ve ibareler kullanılıncaya kadar durdurulur ve ilgililer hakkında bu maddede öngörülen idari para cezaları uygulanır.”

İş bu düzenleme ile mahallin mülki idare amirine, değerlendirme ve sınıflandırma yükümlülüğüne uyulmaması, zorunlu tutulan işaret ve ibarelerin değerlendirme ve sınıflandırma sonrasında her türlü tanıtım ve gösterim alanında ve taşıyıcı materyal üzerinde kullanılmaması veya yanıltıcı şekilde kullanılması durumlarında filmlerin gösterim ve dağıtımını, işaret ve ibareler kullanılıncaya kadar durdurma ve ilgililer hakkında bu maddede öngörülen idari para cezaları uygulama yetkisi tanınmıştır. Filmlerin gösterim ve dağıtımının mahallin mülki idare amiri tarafından durdurulması anayasanın 26. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi olan “Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir” düzenlemesi kapsamında değerlendirilemez. Nitekim bu düzenleme, hali hazırda kanunda düzenlenen değerlendirme kurullarının yetkisinde olan ve hatta anayasal sınırlamalar ile beraber değerlendirildiğinde üç aşamalı değerlendirme süreci anlamına gelmektedir. Ancak filmlerin gösteriminin ve dağıtımının durdurulması bir yaptırımdır. Hatta sektör için en ağır yaptırım olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Filmin senaristinden oyuncusuna kadar verilen emeklerin, yapımının yatırımlarının boşa gitmesine neden olacak ağırlıkta bir yaptırımdır. Mahallin mülki idari amirlere anayasamızın verdiği yetkiler arasında sanat özgürlüğüne, düşünce ve ifade özgürlüğüne veya müteşebbis özgürlüğüne müdahale yetkisi bulunmamaktadır. Anayasamızın 6. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağını düzenlemektedir. Değiştirilen 13. maddenin birinci fıkrasında yer alan, iptali talep edilen “mahallin mülki idare amiri”nin kaynağını anayasadan almayan bir yetkiyi kullanmasına ilişkin düzenleme anayasaya aykırılık teşkil etmektedir, iptali gerekir.

Kaldı ki, Anayasa madde 13, anayasal hak ve özgürlüklerin sadece sınırlanmasına olanak tanımakta olup, durdurma, ancak olağanüstü yönetimler sırasında Anayasa madde 15 çerçevesinde ve durumun gerekli kıldığı ölçüde mümkündür.

13. maddenin dokuzuncu fıkrası, “Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.” şeklindedir. Değiştirilen 13. madde işaret ve ibarelerin kullanılmaması ve denetime ilişkin yaptırımları düzenlemektedir. Uygulanacak yaptırımlar ifade özgürlüğüne, sanat özgürlüğüne müdahale anlamına gelmektedir. Nitekim yapılacak değerlendirme dahi sorunlu iken mahallin mülki idare amirlerince oluşturulacak kurullar ya da doğrudan mahallin mülki idare amiri tarafından uygulanacak idari para cezaları ile filmlerin gösteriminin veya dolaşımının engellenmesi yaptırımları söz konusudur.

Düşünce ve ifade özgürlüğü, sanat özgürlüğü birer temel haktır. Temel hakların olağan dönemlerde nasıl sınırlanacağı anayasamızca belirlenmiştir. Anayasamızın 13. maddesi temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğini düzenlemektedir. İptali talep edilen dokuzuncu fıkra düzenlemesi, sanat özgürlüğünü özüne dokunur nitelikteki gösterime ve dolaşıma sokulmama yaptırımı gibi yaptırımlar içeren maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları kanunla düzenlememekte, bu hususu bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe bırakmaktadır. Anayasamızın 13. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair kuralı

ihlal eden, yaptırımlar da dahil olmak üzere hakkın kullanımını imkansız hale getirecek usul ve esasların Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe bırakılması aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

İptali talep edilen düzenlemeler, düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan, sanat özgürlüğünü yok eden, devletin sanatı ve sanatçıyı korumaya dair sorumluluklarını yok eden düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler anayasamızda güvenceye alınan temel ilkelere, hak ve özgürlüklere aykırılık teşkil etmektedir. Anayasal düzenin hukuka aykırı kural ve düzenlemelere maruz bırakılması kabul edilemez. Hukuk devleti sayılmanın en önemli gereklerinden biri de Anayasa'ya aykırılık teşkil eden normların ivedilikle arındırılması, bireylerin haklarında telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açılmasının engellenmesi bir başka deyişle bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almayı ifade eder. Anayasaya aykırılıkların sürdürülmesi, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyecektir. Hukukun üstünlüğünün sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesi hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacaktır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasaya açıkça aykırı olan ve iptali istenen hükümlerin iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

18/01/2019 tarihli ve 7163 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un

1.) 2. maddesiyle değiştirilen 5224 sayılı Kanunun 6. maddesi ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "Bakanlık tarafından" ve "Bakanlık temsilcisi" ibareleri ile ikinci cümlesinin; üçüncü fıkrasının; dördüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Bakanlık onayı ile" ibaresi ile dördüncü cümlesinde yer alan "Bakanlığın onayına"; altıncı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'nın 2., 13., 26., 27. ve 64. maddelerine,

2) 3. maddesi ile değiştirilen 5224 sayılı Kanunun 7. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Bakanlıkça" ibaresinin Anayasa'nın 13., 26., 27. ve 64. maddelerine,

3) 8. maddesi ile değiştirilen 5224 sayılı kanunun 13. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "mahallin mülki idare amiri" ibaresi ile dokuzuncu fıkrasının Anayasa'nın 6. ve 13. maddelerine,

aykırı olduklarından iptallerine ve uygulanmaları halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar olacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesine makul bir sürede görüşülerek karara bağlanmasına ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."